

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 04-11-2020 r.

Adam Bodnar

II.5150.8.2020.P.Z.

Pan Senator
Krzysztof Kwiatkowski
Przewodniczący Komisji Ustawodawczej
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

Dot. BPS.DKS.KU.0401.43.2020

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący

W związku z Pana pismem z dnia 13 października 2020 r. w sprawie przedstawienia opinii do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy (druk senacki nr 227) przedkładam uprzejmie, iż w pełni podzielam zarówno nakreślony cel projektu, jak i sposób jego realizacji w postaci zaproponowanej nowelizacji art. 215 k.k.w.¹.

Zgodzić się bowiem należy, że obecnie obowiązujące w zakresie objętym proponowaną nowelizacją uregulowania, dotyczące procedury udzielania widzeń tymczasowo aresztowanemu z obrońcą powinny zostać zmienione w kierunku wskazanym w projekcie.

Proponowane rozwiązanie zgodne jest z art. 42 ust. 2 Konstytucji, stanowiącym, iż „każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.”.

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 523, z późn. zm.).

Na kanwie konstytucyjnej zasady prawa do obrony wskazuje się, że jej zakres obejmuje także wskazane w art. 6 ust. 3 lit. b EKPC² prawo każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą do posiadania odpowiedniego czasu i możliwości do przygotowania obrony³. Istotą tego prawa jest zapewnienie oskarżonemu realnych możliwości korzystania z obrony, a więc także czasu i warunków do jej przygotowania⁴. Należy przede wszystkim zapewnić oskarżonemu możliwość porozumiewania się z obrońcą pod nieobecność osób trzecich. Stanowi to fundament przygotowania obrony⁵. Zgodzić należy się z tezą, że „wartość pomocy obrońcy byłaby znacznie mniejsza, gdyby adwokat nie mógł się komunikować z klientem i udzielać mu poufnych wskazówek bez żadnej kontroli”⁶. Ograniczenia kontaktów oskarżonego tymczasowo aresztowanego z obrońcą nie mogą stawiać pod znakiem zapytania skuteczności pomocy prawnej⁷. Zatem prawo do obrony łączy się ściśle z prawem oskarżonego tymczasowo aresztowanego do kontaktu z obrońcą⁸. Zaakcentować należy także treść art. 14 ust. 3 lit. b MPPOiP⁹, który wskazuje, że „każda osoba oskarżona o popełnienie przestępstwa ma prawo, na zasadach pełnej równości, co najmniej do gwarancji dysponowania odpowiednim czasem i możliwościami w celu przygotowania obrony i porozumienia się z obrońcą przez siebie wybranym”. Zgodzić należy się w tym względzie z poglądem, że prawo do komunikowania się oskarżonego z obrońcą „wymaga zapewnienia oskarżonemu natychmiastowego kontaktu z obrońcą. Pełnomocnikowi należy umożliwić widzenia na osobności z klientem i porozumiewanie się z nim przy zachowaniu pełnej poufności. Powinien mieć on ponadto możliwość doradzania i reprezentowania oskarżonych zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami etyki zawodowej, bez jakichkolwiek ograniczeń, nacisków, presji lub

² Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.; dalej: EKPC).

³ P. Wiliński, P. Karlik, *Komentarz do art. 42 ust. 2 Konstytucji*, w: *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz Art. 1-86*, red. M. Safjan, red. L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1057.

⁴ Szerzej zob. C. Nowak, *Prawo do rzetelnego procesu sądowego w świetle EKPC i orzecznictwa ETPC (w:) Rzetelny proces karny w orzecznictwie sądów polskich i międzynarodowych*, red. P. Wiliński, Warszawa 2009, s. 124-126

⁵ M. A. Nowicki, *Wokół Konwencji Europejskiej. Komentarz do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka*, Wyd. 7, Warszawa 2017, s. 602.

⁶ Tamże, s. 602.

⁷ Tamże, s. 602.

⁸ P. Wiliński, P. Karlik, *Komentarz do art. 42 ust. 2 Konstytucji*, w: *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz Art. 1-86*, red. M. Safjan, red. L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1053.

⁹ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167; dalej: MPPOiP).

nieuzasadnionej ingerencji z jakiegokolwiek strony¹⁰. Nie może przy tym ulegać wątpliwości, że „MPPOiP stanowi część krajowego porządku prawnego i przepisy zawarte w tym akcie są bezpośrednio stosowane”¹¹.

W obecnym stanie prawnym, obrońca ustanowiony w postępowaniu karnym jest zobowiązany uzyskać odrębną zgodę organu dysponującego na każde widzenie z tymczasowo aresztowanym, a jeśli tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji kilku organów, uzyskać zgodę każdego z nich (art. 217 § 1 k.k.w.).

Wydanie przez organ dysponujący zarządzenia o zgodzie na widzenie tymczasowo aresztowanego z obrońcą jest czynnością wyłącznie organizacyjno-techniczną, ponieważ w obowiązującym stanie prawnym organ dysponujący nie jest uprawniony do odmowy udzielenia zgody na widzenie z obrońcą. Zgoda tego organu ma charakter formalny, jedynie stwierdzający uprawnienie obrońcy do kontaktu z tymczasowo aresztowanym.

Czas, jaki upływa pomiędzy złożeniem wniosku przez adwokata, a wydaniem zarządzenia przez organ dysponujący, bywa niekiedy dość długi. Rozpatrując wnioski w sprawach dotyczących tymczasowego aresztowania wpływające do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich niejednokrotnie spotkać można przypadki, gdy zarządzenie o zgodzie na widzenie z obrońcą było wydane dopiero po kilku, a nawet kilkunastu dniach. Rzutuje to w sposób bezpośredni na możliwość realizacji prawa tymczasowo aresztowanego do obrony, bowiem odłożenie w czasie wydania decyzji przez organ dysponujący ogranicza w istocie skorzystanie z tego prawa.

Proponowane rozwiązanie - polegające na wprowadzeniu zasady wydawania z urzędu przez organ dysponujący, niezwłocznie po powzięciu informacji o ustanowieniu obrońcy, zarządzenia o zgodzie na wielokrotne widzenia tego obrońcy z tymczasowo aresztowanym - eliminuje zwłokę spowodowaną upływem czasu, jaki potrzebny jest organowi dysponującemu na załatwienie każdego kolejnego wniosku obrońcy w tym przedmiocie.

¹⁰ R. Wieruszewski, A. Gliszczyńska-Grabias, K. Sękowska-Kozłowska, Komentarz do art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, w: W. Sobczak, L. Wiśniewski, R. Wieruszewski, A. Gliszczyńska-Grabias, K. Sękowska-Kozłowska, *Międzynarodowy pakt praw obywatelskich (osobistych) i politycznych. Komentarz*, Warszawa 2012, LEX akapit nr 8.3.

¹¹ Postanowienie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 9 grudnia 2019 r., sygn. akt II AKz 875/19, LEX nr 2772213.

W swoich wystąpieniach wielokrotnie podkreślałem, jak ważne dla prawidłowej realizacji prawa do obrony jest zapewnienie możliwości szybkiego nawiązania nieskrępowanego kontaktu tymczasowo aresztowanego z obrońcą. W tym samym kierunku zmierza proponowana zmiana, zmierzająca do uproszczenia procedury postępowania.

Wydaje się jednakże, iż proponowana nowelizacja powinna zostać poszerzona o wyłączenie obrońcy spod regulacji prawnej zawartej w art. 217 § 1 k.k.w., zdanie drugie, poprzez usunięcie z projektowanego przepisu słów: „*Zdanie drugie art. 217 § 1 stosuje się odpowiednio*”.

Przepis art. 217 § 1 k.k.w. zobowiązuje obrońcę w wypadku, gdy tymczasowo aresztowany pozostaje do dyspozycji kilku organów, do uzyskania zgody na widzenie każdego z tych organów, chyba że zarządzą one inaczej. Mając na uwadze, że żaden z organów, do dyspozycji których pozostaje tymczasowo aresztowany, nie może odmówić obrońcy widzenia z tymczasowo aresztowanym, wprowadzenie wymogu uzyskiwania dodatkowych zezwoleń od organów prowadzących sprawę, w których dany obrońca nie jest ustanowiony, jest niecelowe. Poddanie obrońcy wskazanej regulacji prawnej powoduje w efekcie odsunięcie w czasie realizacji kontaktu obrońcy z tymczasowo aresztowanym, godząc tym samym w realizację prawa tymczasowo aresztowanego do obrony. Za wystarczające w tych przypadkach uznać należałoby powiadomienie pozostałych organów, do dyspozycji których pozostaje tymczasowo aresztowany, o ustanowieniu obrońcy i wydaniu zarządzenia o zgodzie na widzenia.

Podzielić należy pogląd wyrażony w literaturze, że „wprowadzanie wymagań uzyskiwania dodatkowych zezwoleń od organów prowadzących sprawę, w których dany adwokat nie jest ustanowiony, jest całkowicie bezcelowe”¹². Oskarżony nie jest zobowiązany w żaden sposób do korzystania pomocy prawnej tego samego obrońcy w każdej sprawie, która została wszczęta przeciwko niemu. Zgodnie zaś z art. 73 § 1 i 2 k.p.k. w postępowaniu przygotowawczym w danej sprawie, w której określony adwokat pełni funkcję obrońcy oskarżonego, prokurator nie może odmówić zgody na widzenie z tym oskarżonym, choćby był on także oskarżonym w innej sprawie, w której adwokat ten funkcji obrońcy nie pełni. Tym samym stanąć należy na stanowisku, że uzyskiwanie przez

¹² M. Gąsiorowska, *Nieprawidłowe praktyki w zakresie zarządzania zgodą na widzenie wydawanej obrońcy*, Paestra 2005, nr 1-2, s. 84.

obrońcę zgody dysponenta postępowania karnego toczącego się przeciwko oskarżonemu, w którym nie pełni on tej funkcji, jest obowiązkiem nadmiarowym, który w praktyce często prowadzi do ograniczenia realnych możliwości korzystania z obrony przez oskarżonego¹³.

Będę przeto zobowiązany Panu Przewodniczącemu za rozważenie uwzględnienia przedstawionych spostrzeżeń w toku dalszych prac legislacyjnych nad omawianym projektem.

Łączę wyrazy szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

¹³ Podobne stanowisko zaprezentowane zostało również w K. Dąbkiewicz, *Komentarz do art. 217 Kodeksu postępowania karnego*, w: *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, wyd. IV, Warszawa 2018, Lex teza nr 9.